

Abstrakt disertační práce (Olga Nádvorníková)

Korpusová analýza faktorů sémantické interpretace francouzského gérondivu

Cílem této práce je analyzovat faktory, které určují interpretaci implicitního významu nefinitivního tvaru francouzského *gérondivu* (Ger), a na tomto základě vysvětlit sémantické fungování této slovesné formy (ve vztahu k jeho ekvivalentům v češtině). Vycházíme z předpokladu, že tvar Ger funguje jako interpretační instrukce, definující způsob integrace děje Ger do děje řídicí propozice. Tato interpretační instrukce určuje sémantický invariant Ger, tedy jeho základní význam; ostatní významy jsou však derivovány na základě komplexní interakce syntaktických, lexikálních a pragmatických faktorů. Naše metoda výzkumu těchto faktorů je založena na počítačové analýze rozsáhlých dat získaných z jednojazyčných a paralelních korpusů (FRANTEXT a InterCorp).

V první části práce (Část I) shrnujeme výsledky dosavadního výzkumu Ger a definujeme postupně jednotlivé faktory: *morfologické*, určující základní interpretační instrukci Ger (I.1.1) a základní aspektově-temporální vztahy mezi Ger a řídicí propozicí (I.1.2), *syntaktické*, definující Ger jako predikaci (I.2.1), jeho syntaktickou funkci v rámci řídicí propozice (I.2.2.2) a tematicko-rematickou funkci (I.2.2.3), a faktory *lexikálně-pragmatické*, zahrnující jednak lexikální obsazení Ger a jeho řídicího slovesa a inferenční vztahy mezi ději (I.3.1), jednak externí modifikátory významu Ger, zejména adverbium *tout* (I.3.2). V závěru teoretické části prezentujeme naši hypotézu rozšířené interpretační instrukce Ger (Schéma II v I.4.1) a předpokládané vztahy mezi jednotlivými významy (Schéma III v I.3.6.2).

Úvod empirické části (Část II) je věnován definici použitých korpusů na základě jejich reprezentativnosti z hlediska daného výzkumného záměru (II.1.1 a II.1.2): základní korpus tvoří texty literární, jsou však doplněny analýzou textů odborných, a částečně také publicistických. Na základě těchto korpusů jsou v první části analýz (II.2.1) definovány základní tendence v lexikálním obsazení Ger a jeho řídicího slovesa (II.2.1.1 a II.2.1.2), a čtyři hlavní typy lexikálního obsazení jsou následně podrobně analyzovány (jedná se o slovesa pohybu, slovesa mluvení, slovesa vnímání a slovesa s významem manipulace předmětem, II.2.1.3).

Kapitola II.2.1 tedy umožňuje popsat centrální, tj. nejčastější typy Ger, jejich převládající významy, korelace s externími faktory sémantické interpretace a s typy českých

ekvivalentů. Druhá část analýz je s touto první částí v komplementárním vztahu (II.2.2): vychází z analýzy fungování jednotlivých příznakových faktorů sémantické interpretace Ger, a definuje tak periferní realizace této slovesné formy. Postupně jsou předmětem výzkumu faktory morfologické (složená forma Ger a modotemporální rysy řídicího slovesa, II.2.2.1), syntaktické (Ger v negaci a ve vytýkací konstrukci, II.2.2.2), lexikální (adverbiální modifikátory, zejména adverbium *tout*, II.2.2.3) a faktory koherenčních vztahů (zejména kontextové zapojení Ger a vztah k implicitnímu podmětu, II.2.2.4). V poslední kapitole shrnujeme sémantické fungování klíčového faktoru pozice Ger (II.2.2.5).

Tato komplexní analýza interakce lexikálního obsazení Ger s externími faktory jeho sémantické interpretace nám v Závěru práce umožňuje shrnout vzájemné vztahy mezi jednotlivými významy Ger, faktory, které je určují, a převládající typy jejich českých ekvivalentů. Ve spojení s údaji o frekvenci jednotlivých významových typů je zároveň možné definovat typy centrální, nejlépe odpovídající základní interpretační instrukci, a typy periferní, derivované (Schéma V).

Závěry daného výzkumu umožňují jednak korigovat nebo vysvětlit některá tvrzení tradičně uváděná u Ger v gramatikách (fungování adverbia *tout*, „pravidlo“ simultaneity Ger s řídicím dějem a koreference s podmětem řídicího slovesa aj.), jednak alespoň naznačit základy kontrastivní analýzy (upřesnění systémové ekvivalence Ger s českým přechodníkem, typologické rozdíly ve vyjadřování způsobu pohybu aj.). Uvedené závěry však představují jen malou část potenciálního kontrastivního výzkumu participiálního systému ve francouzštině a v češtině a pouze k němu otevírají cestu.